

פרשת בא – בכורות זה מכה?

סלחו לי על השאלה הילדותית.
בפרשת בא (שלוש בגימטריא), המכה בפטיש של עשרת המכות.
מה המכה האחרונה? מכת המוות.
מה? מה אתם אומרים מי חטף את המכה? זו מכת המוות. כמו כל מכה, אומרים את המכה עצמה, לא מי שחטף.

מה זה מכת בכורות? מכת בכורות זה לא שם של מכה!
מכת חושך, לא מכת מצרים, לא מכת רשעים! אתה מתאר בכל מכה את האסון שקרה לרשעים.
אתה יודע מה, לא אכפת לי. לכל המכות תקרא ככה: מכת הרשעים, מכת הארורים וכו'.
אבל אתה לא יכול לומר דם צפרדע, ופתאום במכה האחרונה...
יש טעות אדירה ובסיסית בדקלום הזה, שילד בגן יודע לדקלם. "אלו אלו עשר המכות".
מה זה מכת בכורות פתאום?

שאלה שנייה.
כולכם אומרים תהלים. בשבת בבוקר יש את פרק התהלים "כי לעולם חסדו". מכירים?
כתוב שם "למכה מצרים בבכוריהם" - מה זה?
למכה בכורי מצרים. מה זו התסבוכת הזו? דוד המלך יכול להגיד בכורי מצרים, ובמקום זה הוא מסתבך.
זה לא עברית, מה זה כל הסיפור הזה?

שאלה שלישית.
התורה מתארת מה היה: "ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים". עד כאן.
"ואת בתינו הציל" - אמרת את זה כבר לפני כן! כבר כתוב אשר פסח על בני ישראל!
פסח על בתי בני ישראל זה אומר שהוא דילג על הבתים שלהם והציל אותם מהמכה, לא פגע בהם. אמרת אותו דבר בסיפא וברישא, ה' הציל אותנו ה' הציל אותנו.
זו שאלה פשוטה. מה התורה רוצה?

שאלה רביעית.
כתוב בהגדה של פסח "ועברתי בארץ מצרים - אני ולא מלאך, אני ולא שרף, אני ולא שליח".
קודם נסביר מה הפשט אני ולא מלאך: בדרך כלל ה' מנהיג את העולם כן על ידי מלאכים ושרפים וכו'. לכל מלאך יש מפתח מסוים, הוא אחראי על חוק טבע מסוים.
אנחנו מתפללים לה' דוך! אנחנו לא צריכים מלאכים, משרתים ומתווכים.
פעם אחת בסליחות שכתוב "מכניסי רחמים", אז יש באותיות הקטנות שאנחנו לא באמת מתפללים למלאכים.
ה' מנהיג את האומות על ידי שרים! לכל אומה יש שר. שרו של ישראל הוא מיכאל, יש את שרו של עשיו וכו'. גם על כוחות הטבע יש שרים: יש שר של אילנות, שר של גשמים. לכל עשב יש מלאך שמכה על קדקודו ואומר לו גדל.
אבל, לפעמים, כשה' מרגיש שיש משהו מיוחד, הוא מנתק את הטייס האוטומטי, את ההנהגה הטבעית ששייכת לשרים, ולוקח את המושכות אליו. אז כתוב אני ולא מלאך.
ה' לוקח את זה לידיים!
במטוסים היום הטייסים לא עובדים הרבה. הם מדליקים אחרי ההמראה טייס אוטומטי ולומדים דף יומי, צריך אותם רק כדי להתמודד עם סערות.
(דרך אגב, למלאכים האלו אנחנו קורים הטבע, הביולוגיה. יש שר שאחראי על הביולוגיה, יש שר שאחראי על הפיזיקה.
המהר"ל אומר שהשר של הרוחות והעצים מתקוטטים, השר של העצים מחזיק אותם בקרקע והשר של הרוח רוצה לתלוש אותם.
עושה שלום במרומיו זה שה' עושה שלום בין מלאכים)
אני ולא מלאך זה שביציאת מצרים ה' לא הנהיג את העולם בהנהגה של שליחים אלא עשה את זה בעצמו.

זו היתה הנהגה מיוחדת. כמו שיש שלוש מפתחות שלא נמסרו לשרים, שבהם הטבע לא כל כך שולט. אם אדם בונה גשר והוא מצויין, אין סיבה שהוא יקרוס, אבל אם אשה עקרה, כל הרופאים לא יוכלו לעזור. תחיית המתים לא נמסרה, ה' לא מסר את זה אלא הוא שולט את זה בעצמו. גם מזג האוויר. אותו דבר בליל הסדר. עכשיו השאלה הרביעית: "ולא ייתן למשחית לבוא אל בתיכם לנגוף" - אז היה משחית! מה אתה אומר "אני ולא משחית", הרי אתה עושה הכל לבד! מה אתה מזהיר אותי מהמשחית? (על זה אני אתן תירוץ נקודתי: מלאך המוות בתחילת השנה קיבל רשימה באיזה יום צריכים אנשים שונים למות. הוא קיבל רשימה גם על אותו יום. את מכת בכורות ה' עשה לבד, אבל הייתי חושב שמלבד זה מלאך המוות עשה את העבודה הרגילה שלו, קא משמע לן שה' לא ייתן למשחית לחבל, היום תלך לעזאזל אתה לא עובד. כל אלו שהיו צריכים למות באופן רגיל לא מתו).

שתי השאלות הבאות עוסקות בייחודיות של מכת בכורות. שאלה חמישית. רש"י כותב פעמיים שזו היתה המכה הכי קשה. "ואומר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו... הורג את בנך בכורך". רש"י אומר שהיא מכה אחרונה, ובה היתרהו תחילה כי היא קשה. "הן א-ל ישגיב בכוחו מי כמוהו מורה". הגמרא דורשת שאדם שרוצה להכות את חברו מעלים את דבריו, הוא לא אומר לו שהוא ייתן לו כאפה מחר, כדי שחברו לא יבקש הצלה. אבל ה' "א-ל ישגיב בכוחו". ה' אומר לו דיר באלק, המכה האחרונה היא הכי קשה, זו מכת בכורות. אני רוצה להרוס לכם עוד מיתוס אחד. אם אני משווה את מכת בכורות למכות אחרות, כמעט הייתי אומר שזה כיף. מכת בכורות זה שהבכורות של מצרים בדיוק בחצות מתו. כמה זמן זה לקח? כהרף עין. זה מיתת צדיקים. ערוב יותר טוב? שאתה רואה את האריה ומוציא לך את הקישקע, ובא נמר מהצד השני ונותן לך ביס בראש ואתה ועד חי? צפרדעים מקרקרים לך בבטן זה יותר טוב? מכת דם זה יותר טוב (אמנם יש שאוהבים להתרחץ בדם)? זו המכה הכי פחות גרועה שיכולה להיות, אז מה רש"י רוצה? יכול להיות שמבחינת האחוזים זו המכה שהכי פחות פגעה במצרים! פה זה לא פגע בכל מצרי, מתו אולי עשרה אחוז, אבל הדם פגע בכלם, הכינים פגעו בכלם.

שאלה שישית. מה כל כך מיוחד במכת בכורות, שהיא היחידה שכתוב בה "מכת"? "דם צפרדע... חושך מכת בכורות". למה להכניס את העניין של המכה? זו המכה היחידה שיש לה זכר בתורת ישראל לעד ולנצח נצחים. פדיון בכור באדם ובבהמה, בגלל מכת בכורות! יש לכם מצווה שהיא זכר לדם? זכר לערוב? זה לא השאיר שום רושם בשולחם ערוך של עמ"י, בנצח התורה. אבל מכת בכורות השאירה!

- א. בכורות זה שם של מיש חטף, לא של האסון שקרה.
- ב. מה זה למכה מצרים בבכוריהם
- ג. למה כתוב פעמיים שה' פסח על בתי ישראל
- ד. למה כתוב ולא ייתן למשחית לחבל אם אני ולא מלאך
- ה. למה זו המכה הכי נוראה
- ו. למה יש זיכרון לדורות

אז אני רוצה לומר שמכת בכורות זה ממש לא מה שחשבתם. יש שני תירוצים שונים ממש אבל עם אותו יסוד. מכת בכורות זה לא שה' הרג את הבכורות! זה מכת המוות.

במדרש כתוב, שכשהבכורות שמעו שהולכים להרוג אותם, הם באו להורים שלהם וביקשו שישחררו את בני ישראל.

הם הלכו לפרעה והוא צחק עליהם ואמר שהוא לא ישחרר אותם. כתוב שם שהבכורות הרגו את הפקידים של פרעה, את הקצינים של פרעה, את כל אלו שלא עזרו להם! זו מכת בכורות! אחרי כן היתה מכת המוות. זה שהבכורות מתו על ידי ה' זו לא המכה, אלא שהבכורות הכו את המצרים. בית הלוי מביא תירוץ אחר עם אותו רעיון אבל בכיוון ההפוך. הבכורות מתו - זה מכת המוות, אבל זו לא מכת בכורות. גם היום כשהעולם מפותח, יש בעיה עם חללים שנשארים ממגפה, זה יוצר עיפוש באוויר ומחולל דברים איומים. אומר בית הלוי שזה מה שקרה! הבכורות מתו, וזה יצר מגיפה.

(הרב אנשים לא יודעים, אבל בהרבה ממלחמות ישראל העורף מתכונן למצב של עשרים אלף הרוגים. מספיק שני טילים שנפלים במקומות לא טובים... בחסדי ה' לא נפגענו אף פעם בצורה קשה כזו כשנפלו טילים.

אתם זוכרים את מלחמת המפרץ? כמה אנשים נהרגו שם? אחד, מהתקף לב. לא מטיל שפגע בו. אתם יודעים שהסקאדים האלו, ביום האחרון של מלחמת המפרץ, העיראקים ירו סקאדים גם על סעודיה כי הם חברים שלנו.

הסקאד האחרון שהם ירו פגע במבנה צבאי של האמריקאים והרג מאה חיילים! פעם שמעתי סיפור על יהודי אחד שגנב מהגויים במדינה בה הוא היה, דנו אותו לחמישים מלקות. היה ידוע שהמלקות שנותנים שם כעונש הן קשות מאוד, אחרי עשרים כבר מתים, שלא לדבר על שלושים. מה עשו היהודים? הלכו לשחד את התליין שנותן את המלקות, שייתן לו מלקות חלשות. שמו הרבה כסף, ובאמת, כשהיהודי מקבל את העונש התליין נותן לו מלקות, לא חלשות אמנם, אבל לא חזקות כל כך.

נותן אחד, שתיים, הכל טוב. שלושים, ארבעים, ארבעים ושמונה, ארבעים ותשע. הוא מגיע לחמישים, ואז התליין מכניס ליהודי כזה זץ!

היהודי לוחש לו: גדלן! סתם לקחת את הכסף שנתנו לך.

עונה לו התליין: אם לא הייתי נותן לך כזה זץ במכה האחרונה, איך היית יודע שעשיתי מלאכתי נאמנה בארבעים ותשע שבאו לפניה?

אנחנו נדמה לנו שסקאדים לא הורגים אנשים! סקאד הורג מאה חיילים! אמריקאים. לפני כמה שנים היה מבצע, מאות טילים עפו עלינו ובסך הכל כמעט ולא נהרגו. הבעיה היא שאנחנו דנים אותם לפי התוצאות שה' שומר עלינו, לא לפי התוצאות האמתיות של מה קורה בשאר מקומות כשנפול כזה טיל!

מכל מקום, בכל המלחמות גייסו בחורי ישיבות שיהיו אחראים על קבורת אלפי אנשים! אם יש עשרת אלפים הרוגים - חבא קדישא לא יכולים לקבור את כולם! ברוך ה' שזה לא קרה). אומר בית הלוי, שמכת בכורות יצרה כזה עיפוש במצרים, שהייתה מגיפה שהמון אנשים לא בכורות מתו. זו מכת בכורות! זו המכה שהמון מצרים מתו מהעיפוש והסירחון והריקבון שיש מכל כך הרבה מתים שלא קברו. זו מכת בכורות.

זה אותו עיקרון כמו המדרש, אבל הפוך.

לפי שניהם קודם כל היתה מכת המוות, והיא לא נחשבת. לפי המדרש מכת בכורות זה מה שהבכורות הרגו במודע לפני מכת בכורות, ולפי בית הלוי זה מה שהבכורות הרגו אחרי שהם מתו מהעיפוש והזהמה שהם יצרו.

עכשיו כל הקושיות מתורצות.

א. מכת בכורות - מצויין! הכוונה היא לא שהבכורות מתו, אלא זה שבגלל שהבכורות מתו, אז או שלפני כן היתה מכת בכורות שהם הרגו את כל מי שלא רוצה לשחרר אותם, או שהעיפוש גרם.

ב. למכה מצרים בבכוריהם - זה מצויין! לא מכה בכורי מצרים, זו מכה נחמדה יחסית. עדיף למות ככה מאשר על ידי דוב טורף. ועברתי, ה' עובר בדיוק בחצות. זה למכה מצרים בבכוריהם.

ג. אשר פסח על בתי בני ישראל - אבל אחרי כן היתה עוד בעיה - מגיפה! ואת בתינו הציל, גם מהמגפה המסתורית מהבכורים שהרגה כל כך הרבה אנשים - גם לא בכורים - ואילו את בתינו הציל ולא פגעה בנו המגיפה.

ד. אני ולא מלאך - ה' הרג את הבכורות לבד, אבל אחרי כן היה עיפוש, משחית בדרך הטבע, מגיפה שה' לא נתן לה לנגוף! המגיפה הזו פסחה על בתי ישראל!

ה. מכת בכורות היא המכה הכי קשה. זה שהבכורות מתו זה לא הכי קשה, ערוב הרבה יותר קשה. (תארו לעצמכם ששואלים אתכם חס וחלילה לבחור בין ערוב למכת המוות - מאה אחוז היו מעדיפים את מכת המוות. זו המיתה הכי עדינה שיכולה להיות). מה קשה? שהבכורות שלך הורגים אותך! כל המכות נעשו על ידי משה, אבל שהבכורות שלך גורמים לך למות? "מהרסיך ומחרביך ממך יצאו?" לכן זו המכה הכי קשה, זה עצמם ובשרם של המצרים שמכים אותם. לזה רש"י מתכוון שזו המכה הכי קשה. ו. אז למה למכת בכורות יש השלכה לעתיד לבוא? אני רוצה לומר לכם וורט מאוד יפה. האבות היו מרכבה לשכינה, המרכבה מוזכרת הרבה ביציאת מצרים. מרכבות פרעה וחילה. אני רוצה שתשימו לב לשלושת המילים: בכור, רכב וברך. כל אלו בנויים משלוש אותיות זהות, וכולן כפולות: שניים עשרים ומאתיים. בכור. (מפה הגר"א מביא רמז שבכור מקבל פי שניים).

האבות היו מרכבה לשכינה - מה הכוונה? ה' רכב על האבות. תשמעו פלאי פלאים. הרב הוטנר אומר שהדרך ממעטת את הכבוד, זה כתוב אצל אברהם אבינו. כשלא היה אינטרנט ולא היה חדשות, לא הכירו אותך שני מטר מהמקום שלך. אנשים לא זזו. הדרך ממעטת את הכבוד, כי ככל שאתה מתרחק פחות מכירים אותך, פחות כבוד. יש היכי תמצוי שהדרך אל רק תמעט את הכבוד, אלא תרבה את הכבוד! אם אתה נוסע במרכבה. ככל שאתה מתרחק מהכפר, יש לך יותר כבוד! כל כפר שאתה עובר כשאתה מתרחק מהכפר, הוא עוד כפר שבו ראויים אותך נוהג במרכבה, יותר דרך שבה אתה עובר גורמת ליותר אנשים לכבד אותך! זה מרבה את הכבוד שלך.

הדרך, שהייתה סיבה למיעוט כבוד, הפכה לסיבה לריבוי הכבוד. כך גם ביחס לקב"ה: עד שהיו האבות, "בהיכלו כולו אומר כבוד", "ברך כבוד ה' ממקומו", אבל בארץ אף אחד לא ידע מי זה ה'.

הדרך עד העולם שלנו ממעטת את הכבוד, בעולם שלנו אף אחד לא ידע מי זה ה'.

האבות היו מרכבה לשכינה כי הם גילו כבוד ה' גם בעולם שלנו! אם לפני כן "הדרך שה' עשה" לעולם הזה היתה סיבה למיעוט כבוד ה', עכשיו היא נהפכה לסיבה לריבוי כבוד.

(הוציאו פעם בול שהיו רק שניים ממנו בעולם. אחד היה לו עותק של הבול, והוא קנה את העותק השני בחמש מליון דולר.

כשהוא קנה את השני, הוא שרף אותו! כי כשיש רק אחד הוא שווה הרבה יותר... אדם הוא לבד, א'. אבל כשהוא נהפך לאב, יש לו דור שני. הא' נהפך לאב. אבל זה פחות מהכבוד שלו, עכשיו שיש עוד אחד זה כאילו קצת פחות... מה אתם אומרים? כשיש לאבא בן, זה כמו בולים? לא! כי הב' חוזר לא'! א-ב-א!

זה שיש לי בן זה כמו הדרך! העוד אחד בעולם שהיה צריך לכאורה להפחית את המציאות שלי - אם זה בן שלי זה חוזר אלי! הוא מאדיר אותי. מה שהיה סיבה למיעוט כבוד נהפך לריבוי כבוד!)

להבריך - לקחת שתיל ולטעת ענף שלו באדמה. אוי ואבוי, נאבד, הוא שם את זה באדמה, פחות. אבל מה קורה? אתה מוציא את זה שם ויש לך עוד עץ! מה שלכאורה גרם להפסד עכשיו גרם לך לריבוי. לכן ה' אומר בני בכורי ישראל. האבות היו מרכבה לשכינה, אבל כל אחד ואחד מאתנו, כל בן ישראל הוא בכור. אם עד עכשיו היתה פגיעה בכבוד ה', אני מחזיר את כבודו! אני מרכבה לשכינה, עלי לדאוג שלא רק יהיה "בהיכלו כולו אומר כבוד", אלא שתהיה יותר מציאות של אלוקים.

זה גם העניין של ברכה. אז אנחנו מאחלים שכל אחד מאתנו יהיה בכור, יתברך ויוסיף ברכה בעולם, יגלה את שם ה'.

בגלל זה נזכרו הדברים לדורות, כל יהודי חייב לדעת שהוא חייב להיות בכור!

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
ובל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.